

Türk müziği âlemine altmışa yakın eser vererek giren değerli kemani ve bestekâr Cevdet Çağla, birçok bestelerinde, bulunduğu şehirlerin havasını tasvir etmiştir

Cevdet Çağla

SENE 1924 - 1925. Şehzadebaşın-da Merkez kıraathanesi, Darü'ttâlim-i Musiki heyeti sahnede yerini almış. Kıraathanenin sahibi Hacı Osman, dinleyicilere konser esnasında gürültü olmaması için ikaz ediyor. Biraz sonra fasıl başlayacak. Heyette genç ve yakışıklı, bir kemani var, kızların yüreğini hoplatacak kadar yakışıklı. O günlerin genç ve yakışıklı kemani Cevdet'i, bugünün, beyaz saçlı kemani ve bestekâr Cevdet Çağla'sı.

Şahsı gibi yumuşak bir yay. Bestekârlıkta iddiası olmayan fakat güzel bir vücuda, iyi bir kumaşı ustaca oturtmasını bilen mahir bir terzi gibi güftelere de besteyi aynı şekilde giydiren bir bestekâr.

S. — Sanat hayatınız?

C. — «1900 senesinde İstanbul'da Acıbadem'de doğmuşum. Babam Top-hane İmalâtı Harbiye Mektepleri Müdürü topçu kaymakamı Eşref Beydir. Askerliğinden maada güzel sanatların her şubesinden, bilhassa müzik ve resimden büyük zevk alan babam, amatör olarak kemani çalardı. Keza annem Nazime hanım piyano, kızkardeşlerimden birisi piyano ve aynı zamanda ud,

diğeri de gene ud çalardı. Küçük yaştan itibaren musiki zevkimi ve terbiyemi bu amatör musikişinas aile topluluğundan aldım. Fakat babam garp musikisi ile ülfetimi arzu ediyordu. 6-7 yaşlarımda iken o zamanın alafranga kemani hocalarından meşhur Antonyadis'ten ilk kemani derslerini almaya başladım. Bu arada komşumuz olan ve sık sık evimizdeki musiki sohbetlerine iştirak eden ve hattâ gene musikimize hemşirem tarafından notaya alınmak suretiyle bir Hüseyini ayini şerif kazandıran bestekâr Musulu Hafız Osman'dan da usul ve nazariyat dersleri alıyordum. Antonyadis'ten bir hayli istifade edip kemani tekniğimi ilerlettim.

İlk mektebi Beykoz İlkokulunda okudum. Orta tahsilimi Kadıköy Sultanisinde yaparken Münir Nureddin Selçuk ve halen Fenerbahçe kulübü reisi olan Dr. İsmet Uluğ gibi kıymetli arkadaşlarımla beraber bulundum. Bilâhara 1916 senesinde Maarif Nezareti tarafından Berlin'deki muallim mektebine ve aynı zamanda garp müziğini de tetkik etmek üzere gönderildim. Berlin'de bulunduğum 2,5 sene zarfında bir taraftan tahsilimi ikmal edip, diğer taraftan da aralık-

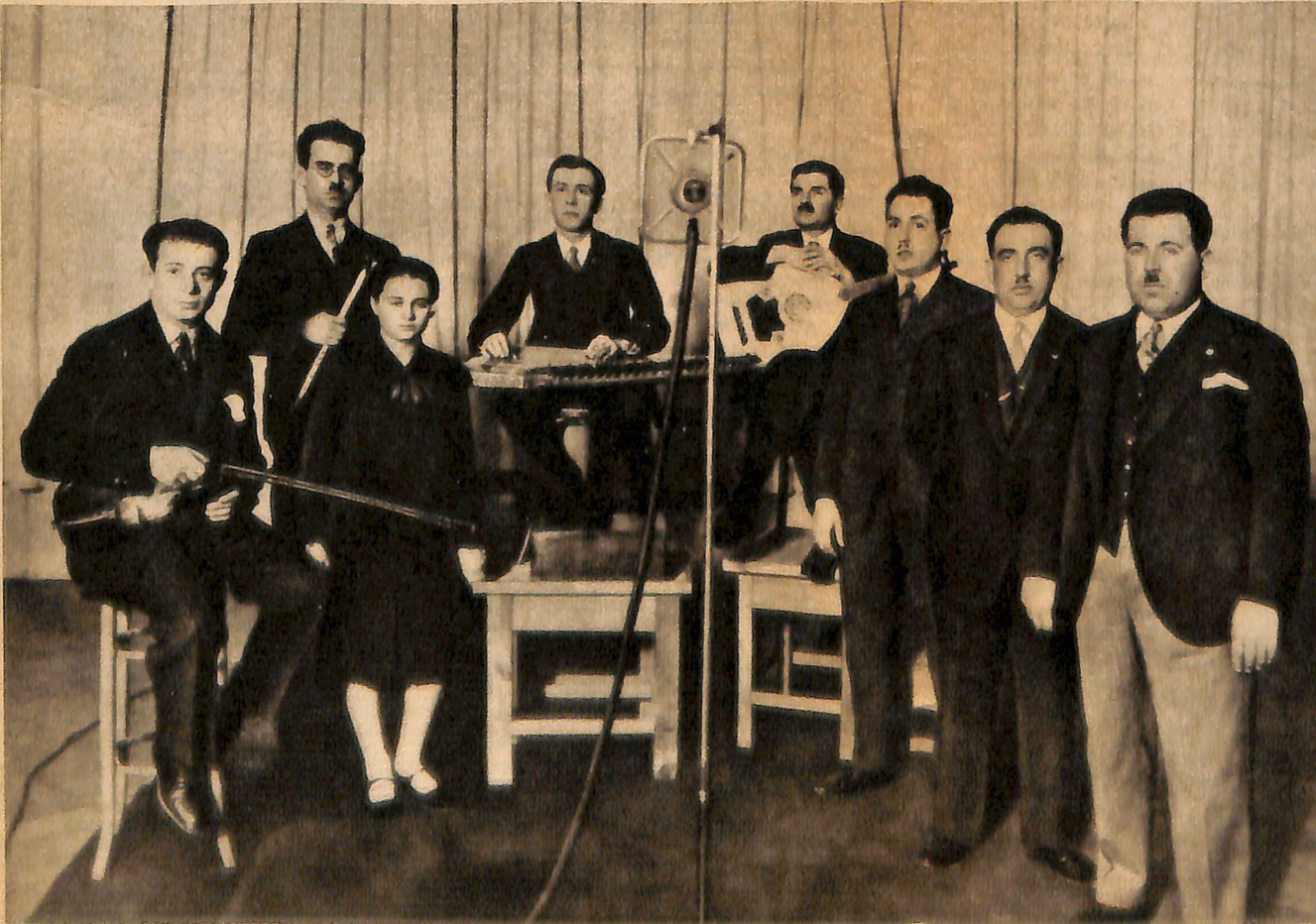
sız olarak çalışmak suretiyle kemani tekniğimi bir hayli ilerlettim. Mütarekede vatana avdet edip İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebine devam ederken o zamanın Türk müziği sahasında mühim ve kıymetli topluluğu sayılan Darü'ttâlim-i Musiki heyetine dahil olarak fasılasız 15 sene gerek ferdî, gerekse topluluk halinde birçok yurt içi ve yurt dışı konserlere iştirak ettim. Bu arada iki defa Almanya'ya aynı heyetle giderek Berlin Musiki Akademisinde bir konser verdik ve Polydor şirketine de plâk doldurduk. Ayrıca Mısır'a da iki defa konser vermek üzere gittik. Bu seyahatlerimiz 1926 - 1927 senelerine raslar.

Radyoya ilk intisabım 1926 yılında İstanbul'da Türk Telsiz Telefon A. Ş. nin kurmuş olduğu radyo istasyonunda çalmak suretiyle olmuştur. 1938 senesinde Ankara Radyosu'nun işletmeye açılması münasebetiyle repeditör artistliğe tayin edildim ve 1950 senesine kadar orada kaldım. Bu devre sırasında radyo içinde muhtelif topluluklara ve solo programlara iştirak ederken, radyo dışında da merhum Fehmi Tokay'ın Ankara'da tesis etmiş olduğu Ankara Musiki Cemiyetin-

deki çalışmalarına katıldım. 1950 senesinde İstanbul Radyosu Müzik Yayınları Şef Muavinliğine tayin edildim. 1956 senesine kadar idareci ve sanatkâr olarak radyoya hizmet ettim. 1956 senesinde Irak hükümetinin Bağdad Güzel Sanatlar Enstitüsünde hocalık yapmak üzere daveti ile Mesut Cemil beyle beraber Bağdad'a gittik. Üç sene orada hocalık yaptım. Bağdad'ta bulunduğum 3 sene zarfında oradaki radyo ve televizyonda arkadaşlarımla devamlı konserler verdik. 1959 senesinde yurda avdet ederek İstanbul Radyosu Türk ve Batı Müziği Yayınları Şefliğine tayin edildim ve halen de radyodaki bu vazifede bulunmaktayım.»

S. — Bestekârlığa ne zaman başladınız?

C. — «13-14 yaşlarımda bestekârlığa heves ettim. İlk şarkım hüzzam makamında ve semai usulünde 'Hicran ile dil hastayım ümmîtil nalan' isimli eserdir. Halen saz ve söz eseri olmak üzere 60 kadar eserim vardır. Bulduğum şehirlerin havasına uyarak bazı şarkılarımda bu şehirleri tasvir etmeye çalıştım. Meselâ Hatay'ın, Mersin'in ve Bursa'nın unutulmaz ha-

(Üstte), Cevdet Çağla 26 yaşında. (Yanda), 1927 senesinde Berlinda. Soldan sağa doğru: Cevdet Çağla, neyzen İhsan Bey, Naima İspahi, kanuni Hasan Ferit Alnar, odî Fahrî Kopuz, Zeki Çağlarman, hafız Memduh bey, Celâl Tokses...

ğini kimse bilemezdi ki. Yunan asıllı cengâver kadın şehirde dolaşmak tehlikesini göze alan tek kadındı muhakkak. Nihayet Antonius'un evine geldi, evraki okudu:

Sezar'ın malları üç küçük yeğene kalmaktaydı. Bu üç küçük yeğenden Octavius, tek başına malların dörtte üçünü almaktaydı. Bunlardan biri mirastaki payını almazlık ederse bu, Decimus'a kalacaktı. Sezar'ın öldükten sonra bir oğlu olursa, vasiyetname onun vasilerini de göstermekteydi. Bunlar arasında bir gün önceki kaatillerden birkaçı da vardı... Tiber nehrinin öbür kıyısındaki bahçeler ve dolayısıyla kıraliçenin villası Roma halkına kalacaktı. Ayrıca her vatandaşta 300 sestercius verilecekti: Sezar Octavius'u evlât edinmekteydi.

Sezar'ın arkadaşıyla karısının — hiç değilse Mısırlı karısının — içinde kendilerinin bulunmadıkları bu vasiyetnamenin önünde bir araya gelişleri tasavvur edilsin! Orada ölüme karşı atıp tutmak için değil de kendilerini kurtarmak için bulduklarından, ne bu belgenin yazılmasına yol açan sebepleri düşünmeye, ne de Sezarion'un vasilerinin seçimi dolayısıyla ortaya çıkan acı istihzayı hissetmeye vakitleri vardı. Kendilerini ilgilendiren tek cümle sonucusu, Octavius hakkında olanıydı.

Ne diye bu kâğıdı yok etmiyorlardı? Ne diye hamencecik bir başka kâğıt yazdırıp mühürletmiyorlardı? Sezar'ın özel sekreteri Faberius, diktatörün ölümünden sonra kalan yazıların birkaç düznesini ölümü takibeden haftalarda tahrip etmişti. Bu yazılar sayesinde Antonius Senatodan kararname, genel afklar kopardı, borçlar ödedi, alacakları cebine indirdi, servetler kazandı. O akşam Antonius'la Kleopatra düşman bir partinin şefi olan Octavius'a bıraktıkları olağanüstü şans anlıyamamışlardı. Şu halde öyle anlaşıyor ki, cinayetten sonra Sezar'ın mühürü önünde bu iki insanı harekete geçmekten alıkoyan şey, saygı olmuştur.

Fulvia çok kurnaz bir kadındı: Aradan birkaç gün geçtikten sonra Antonius suikastçilerden birkaçını bir şölene çağırdı, gerçek vasiyetnameyi onlara gösterdi, tokuşturulan kadehlerin harareti içinde şöyle dedi:

— «Cenaze töreninin yapılacağı gün Sezar'ın yazdığı bu metni halka okumayı düşünüyorum. Gelin siz de kabul edin bunu.»

Brutus'la Cassius «evet» demek çılgınlığını gösterdiler. Octavius ise vasiyetnamenin, her Roma vatandaşını eski diktatörün mirasçısı haline sokan o cümlesini düşünüyordu. Bu cümle, kaatillere karşı öfke yaratacaktı. Nitekim bu birkaç kelimenin yardımıyla, gelecek yılların bütün tarihini yazacaktı o.

Kleopatra yalnız Sezarion'u düşünmeye zorladı kendini. Rüyası sona ermişti: Daha ilk dakikalarda hissetmiş olmalıydı bunu. Fakat büyük ölünün değerli yadigarı olan küçük çocuk yaşıyordu ve günün birinde onun tutacağı yolu şimdiden engelsiz hale getirmeyi düşünmek gerekiyordu: Hattâ onun eline madde dışı, fakat gene de muazzam bir servet olarak, Sezar'ın kanından gelmiş olmak gibi bir sihir kalmış olsa dahi. Antonius onun rakibi mi olacaktı? Fulvia'yı incelerken böyle bir şeyi de bekliyordu. Fakat her şeyden önce Antonius'la Kleopatra Octavius denen o silik adamın rakipleriydi. O ne yapacaktı? Şimdiki halde birkaç lejyonla birlikte Apollonia'daydı. Sezar bunları ordunun önü sıra Yunanistan'a göndermişti. Yanında ona felsefe öğrenimini tamamlamakta olan hocalar vardı. Bununla birlikte küçük rütbeli bir subaydı, son savaş sırasında bu sıfatla Sezar'ın hoşuna gitmiş, onun emir subaylığını yapmıştı. Mısır'da ol-

saydı, Kleopatra haberciler gönderip davet ettirir, onlar da onu yolda öldürürlerdi. Bu yüzden de dünya tarihi değişirdi.

Kleopatra Antonius'la birlikte onunla mücadele etmeye karar verdi. Sezarion'un Antonius'a ihtiyacı vardı. Antonius da Sezarion'a mühtaçtı. Küçük çocuğun durumunu meşrulaştırmak gerekiyordu. O da Antonius'a, karşı yönelen bir naiplik yapmak imkânını sağlayacaktı.

Böylece, cinayetten sonraki gecede, Sezar'ın arkadaşıyla sevgilisi arasında sessiz bir ittifak meydana geldi. O zaman da belki kıraliçe büyük adamın sırdasını kendisine getirdiği o yaz gecesini tekrar düşündü. Bu hayatiyet dolu iki insan el sıkışarak birbirlerinden ayrıldıkları zaman benliklerinde ssesizce derin duygular yer etmişti. Antonius Kleopatra'ya ikinci bir askerî kıta verdi. Bu kıta genç kadını evine kadar götürecekti, çok uça olan villasında onu koruyacaktı.

Fulvia'nın ustalığı sayesinde, birkaç gün içinde Antonius'un durumu hayret verici şekilde düzeldi. Konsul olduğunu zaten biliyoruz. Bu sıfatla Senatoya gitti, resmen şöyle dedi:

— «Sezar Mısır kıraliçesinin çocuğunu evlât olarak tanıdığı bulunmaktadır.»

Sonra sözlerini desteklemek için, diktatörün kudretli maliye bakanı Oppius'u şahit gösterdi. Antonius'un sivil ve askerî bütün mesleği böylece Sezar'ın bu öğlunun romanlara lâyük şekilde var oluşuna dayanıyordu ve o da vasi sıfatıyla Sezar'ın kudretini elde etmişti. Çok ustaca bir iş çevirmiş bulunmaktaydı. Hiç kimse itiraz etmedi, hiç kimse de Octavius'un sözünü etmedi.

Fakat o, çıka-geldi! Haberi duyar duymaz, hemen koştu. Sezar'ın ölümünden birkaç hafta sonra, Antonius'un kapısını çaldı. Epeyce uzun zaman beklemek zorunda kaldı orada. Nihayet o kurnaz, ince sesliye derdini anlatabildi:

— «Sezar'ın mirasını evrakiyle parasını almaya geldim,» dedi.

Antonius onun iki misli yaştıydı, onunla genç bir teğmeni başından savan bir general edasıyla konuştu:

— «Ne sandın yani?» dedi. «Senin gibi çiçeği burnunda bir delikanlı Sezar'ın mirasına konar mı hiç?»

Sonra da, Appianus'un dediğine göre, delikanlıyı öylece, orada bırakıverdi.

Korkunç bir hataydı bu, Antonius da bunun cezasını sonra çekecekti.

Octavius yola çıkmadan önce kıraliçeyi de görebildi. Kendi tek rakibinin Sezarion olduğunu iyice biliyordu, fakat soğuk bakışlı güzel gözleri ancak kıraliçenin kendisi hakkında ne düşündüğünü öğrenmeye çalışıyordu. O da soran bir bakışla karşılaştı. Kleopatra'nın çok keskin gözleri vardı, genç adamın yüz çizgilerinde Sezar'ın kanından bazı izler bulmaya çalışıyordu. Fakat bu yüzde ancak ötekiyle, «Velletri tefecisi» diye adlandırdığı adamla bir benzerlik gördü.

Kıraliçe birkaç gün sonra maiyetiyle birlikte gidip gemiye bindiği zaman, durumun hiçbir yanı aydınlanmamıştı. Her şey onun yurduna dönmesini gerektirmekteydi: Çocuk güvensizlik içindeydi. Sokakta yüzüne ters ters bakıyorlardı. Herkes:

— «Onun hâlâ oturduğu bahçeler Sezar'ın isteğiyle halkın malı oldu,» diyor-du.

Son olarak, büyük adamın ölümünden Kleopatra'nın düşmanlarının Mısır'da kargaşalık çıkarmaya kalkışmaları gibi bir tehlike de vardı.

Nisan ortasında bir gün Kleopatra gemisine bindi. Yavaş yavaş silinen kıyıya baktı, Sezar'ın yüzüne son defa baktığı an gözlerinin önünde canlanıyordu.

(Devamı gelecek sayıda)